

De paddestoelen van het landgoed 'Linschoten'

door C. M. den Held-Jager en P. B. Jansen

Het landgoed 'Linschoten' is vooral bekend geworden doordat E. E. van der Voo de laatste jaren van zijn leven op het Jachthuis heeft gewoond. Hij heeft er enige artikelen over geschreven in De Levende Natuur. Hij leidde er vele excursies rond en wist op de hem eigen geestdriftige wijze de belangstellende natuurvrienden veel over de geschiedenis, de flora en de fauna van het landgoed te vertellen. Hoewel hij het meest geïnteresseerd was in planten en mossen, ging zijn belangstelling ook uit naar paddestoelen. In 1964 vermeldt hij in zijn artikel 'Landgoed Linschoten' met name een tiental soorten en zegt tevens: 'zeker een negentigtal soorten vervullen in het park in het bijzonder een belangrijke functie in de kringloop van de stof'.

Toen de schrijvers van dit artikel in 1975 voorstelden om een onderzoek naar de paddestoelenflora van 'Linschoten' te verrichten, was Van der Voo daar direct voor te vinden en in de jaren 1975 t/m 1977, toen wij het landgoed in de paddestoelentijd bezochten, kregen wij van hem alle mogelijke medewerking.

Het 'Huys te Linschoten' dateert van 1647, in 1720 werd het kasteel vergroot, tevens werden toen veel bomen aangeplant, o.a. de zeer fraaie oprijlaan met beuken, die helaas eind 1976 moesten worden geveld, meer dan 250 jaar oud. Het parkbos met zijn grote reigerkolonie bevat meest eiken, maar ook essen, esdoorns, kastanjes, wat iepen, platanen en beuken. In de grienden staan hier en daar rijen populieren, op één dijkje, waar deze enkele jaren geleden gekapt waren, vonden we dikwijls vele soorten zwammen op de half vermolmde stobben.

Behalve over de resultaten van ons eigen onderzoek konden we ook nog beschikken over gegevens van het Rijksherbarium te Leiden, waar Van der Voo in de jaren 1950 t/m 1953 nogal wat op 'Linschoten' gevonden paddestoelen bracht, in totaal 54 soorten en 1 variëteit. Bovendien zijn van de tien soorten die Van der Voo vermeldt in zijn artikel 'Landgoed Linschoten' er zeven niet in het Rijksherbarium aanwezig. Van deze in totaal 61 soorten hebben wij in de jaren 1975 t/m 1977 er 26 niet gevonden, waaronder op zich algemeen

Ganoderma adspersum (Europese tonderzwam).

voorkomende soorten als *Amanita vaginata*, *Coriolus hirsutus*, *Crepidotus mollis*, *Cyathus striatus*, *Laccaria amethystina*, *Panellus stipticus*, *Schizophyllum commune*.

Wat direct opvalt in de lijst van Van der Voo en ook in onze eigen lijst is het geringe voorkomen van mycorrhiza-paddestoelen, zoals vertegenwoordigers van de geslachten *Amanita*, *Boletus*, *Cortinarius*, *Inocybe*, *Lactarius* en *Russula*. Van der Voo vond een Amaniet, wij géén, twee boleten, wij één, één *Russula*, wij géén. Daartegenover vonden wij twee soorten melkzwammen, één gordijnzwam, van deze geslachten vinden we bij Van der Voo geen opgaven. Iets rijker vertegenwoordigd waren de Vezelkoppen, vijf soorten en een variëteit, Van der Voo: één soort en een variëteit.

Valt het aantal mycorrhiza-paddestoelen in dit oude parkbos dus erg tegen, beter is het gesteld met de houtbewonende zwammen. Bij ons eerste bezoek toonde Van der Voo ons vol trots een geweldige boomzwam aan een dode beuk, die gedeeltelijk zijn zware zijtakken reeds had verloren. Het bleek een *Ganoderma adspersum* (Schulzer) Donk (Europese tonderzwam) te zijn, verwant met de bekende Platte tonderzwam. Deze soort is fraai afgebeeld in het nieuwe boek van Jahn: Pilze die an Holz wachsen, blz. 152. Nadat in 1976 de

beukenlaan was geveld, hebben wij dit exemplaar naar Leiden gebracht, twee flinke knapen moesten er aan te pas komen om het naar boven te brengen, het gewicht bedroeg 30 à 40 kilogram. Helaas was het al te veel aangevreten, zodat het niet in zijn geheel kon worden opgenomen in de collectie.

Ganoderma adspersum is een paddestoel van oude lanen en is op diverse plaatsen (1976 Coolia 18/4:96) in ons land gevonden, de Platte tonderzwam, *Ganoderma applanatum*, komt veel meer voor, dikwijls op boomstompen en omgevallen bomen, meest op loofhout, maar ook op naaldhout.

Een andere fraaie houtzwam werd ons ook door Van der Voo gewezen, *Inonotus dryadeus* (de Boommimf), die altijd aan de basis van eikestammen groeit. Een goede afbeelding ervan kan men vinden in Michael Hennig: Handbuch für Pilzfreunde, deel 2, plaat 71. Op oud hout, geheel of gedeeltelijk verrot, komen nog tal van kleinere en grotere paddestoelen, zowel plaatjeszwammen als niet-plaatjeszwammen (*Aphyllphorales*) voor. Om er enkele te noemen, de Prachtbundelzwam (*Gymnopilus spectabilis*), de Oesterzwam (*Pleurotus ostreatus*), de Zwavelzwam (*Laetiporus sulphureus*), de Reuzenzwam (*Meripilus giganteus*), de Peksteel (*Polyporus badius*), de Zadelzwam (*Polyporus squamosus*), zeven *Pluteus* soorten, meer dan tien *Mycena*'s.

Als we nu onze aandacht geven aan de paddestoelen die op de grond onder bomen groeien of langs de wegen en paden tussen het gras, moeten we eerst iets zeggen over de gesteldheid van de bodem. Het landgoed Linschoten is gelegen op een brede oeverwal van de in de Middeleeuwen verlande Linschotenstroom (Van der Voo 1969). Deze Linschotenstroom was een paar duizend jaar geleden een machtige rivier 400-1500 m breed, die uit de richting van Tiel kwam en vandaar in N.W. en daarna in W. richting afboog naar de richting Linschoten-Woerden. Aan zijn oevers vormde hij een min of meer brede wal, bij Montfoort meer zandig, bij Linschoten meer kleiig, de structuur is die van kalkhoudende jonge rivierklei. De bodemgesteldheid is dus een heel andere, dan die van de aangrenzende veengebieden, wat aan de plantengroei natuurlijk goed te zien is (Van der Voo 1957, 1969). Dat de bodem voedselrijk is kunnen we ook aan de paddestoelen zien. We vinden vele vertegenwoordigers van het geslacht *Conocybe* (6), *Coprinus* (10) en *Psathyrella* (10). *Conocybe*'s komen veel voor in kalk-

Meripilus giganteus (Reuzenzwam).
foto: D. Franke.

achtige streken en in kleigebieden, niet in zure voedselarme terreinen. De geslachten *Coprinus* en *Psathyrella* hebben vertegenwoordigers, zowel in kalkrijke als kalkarme streken, *Coprinus*-soorten (inktzwammen) vinden we veel op mest.

Als we nu een lijst opmaken van de door ons gevonden soorten (164) en daarbij de 27 soorten van Van der Voo optellen, die wij niet vonden, en 2 soorten door resp. Kortselius en v. Ooststroom & Reichgelt gevonden, dan komen we al tot 193 soorten, 100 meer dan Van der Voo verwachtte. Als we daarbij nog in aanmerking nemen dat de jaren 1975 en 1976 geen beste paddestoelenjaren waren (droogte!) dan lijkt het niet te optimistisch om te veronderstellen, dat op 'Linschoten' 300 à 400 soorten gevonden kunnen worden. Wellicht is het mogelijk om over enige jaren weer eens een onderzoek te doen. Om een goed overzicht te krijgen moet men eigenlijk een tiental jaren in het seizoen om de 14 dagen een excursie houden.

Van de door ons gevonden soorten zijn de meeste met één of meerdere exsiccaten aanwezig in het herbarium van P. B. Jansen. De soorten van Van der Voo zijn in het Rijksherbarium, behalve de 7 soorten die nog de aparte vermelding (Van der Voo D.L.N.) hebben. Eén soort is gevonden door M. J. H. Kortselius en één soort door Van Ooststroom en Reichgelt, beide soorten eveneens in het Rijksherbarium.

Adressen van de schrijvers:

C. M. den Held-Javer.

P. B. Jansen.

Agaricus arvensis* (Anijschampionn)
A. bitorquis (edulis) (Van der Voo) (Straatchampionn)
Alnicola escharoides* (Bleke elze-naucoria)
Amanita vaginata (Van der Voo) (Slanke amaniet)
Armillaria mellea (Van der Voo)* (Honingzwam)
Bolbitius vitellinus (Van der Voo)* (Dooiergele mestzwam)
Boletus (Xerocomus) chrysenteron (Van der Voo)* (Roodsteel fluweelboleet)
B. subtomentosus (Van der Voo DLN)* (Fluweelboleet)
Calocybe carnea* (Rose (riddertje) pronkridderzwam)
Calypsellia capula var. flocculosus* (Brandnetelklokje)
Clitocybe geotropa (Van der Voo) (Grote trechterzwam)
C. metachroa*
Collybia cooki* (Okerknolcollybia)
C. dryophila* (Eikebladzwammetje, Eikencollybia)
Conocybe arrhenii* (Geringd Brecksteeltje)
C. exannulata var. macrospora*
C. aff. mairei*
C. pygmaeoaffinis*
C. spicula*
C. tenera* (Kaneelbreeksteeltje)
Coprinus atramentarius* (Kale inktzwam)
C. auricomus* (Kastanje inktzwam)
C. callinus*
C. comatus* (Geschubde inktzwam)
C. disseminatus* (Zwerminktzwam)
C. domesticus ss Métr.* (Grote viltinktzwam)
C. hiascens Lange*
C. lagopus* (Hazepootje)
C. micaceus* (Glimmerinktzwam)
C. plicatilis* (Plooirokje)
Cortinarius cinnamomeus* (Kaneel gordijnzwam)
Crepidotus autochtonus* (Gauw oorzwammetje)
C. mollis var. alveolus (Van der Voo) (Week oorzwammetje)
C. subsphaerosporus*
C. variabilis* (Wit oorzwammetje)
Flammulina velutipes (Van der Voo)* (Fluweelpootje)*
Flocculina granulosa*
Galerina autumnalis*
G. calyptrata*
G. marginata* (Bundelmosklokje)
Gymnopilus spectabilis (Van der Voo)* (Pracht vlamhoed)
Hebeloma populinum* (Populier vaalhoed)
H. sacchariolum* (Oranjebloesem zwam)
Hygrophorus niveus* (Sneeuwzwammetje)
H. psittacinus* (Papegaaizwammetje)
Hypholoma fasciculare* (Gewone zwavelkop)
H. subericaceum (Van der Voo)* (Modder zwavelkop)
H. sublateralium (Van der Voo)* (Rode zwavelkop)
Inocybe asterospora* (Sterspoor vezelkop)
I. fastigiata* (Geelbruine spleetvezelkop)
I. geophylla (Van der Voo)* (Satijn vezelkop)
I. g. var. lilacina (Van der Voo)* (Lila satijn vezelkop)
I. pyriodora* (Pere vezelkop)
I. squamata* (Populier vezelkop)
Kuhneromyces mutabilis* (Stobbezammetje)
Laccaria amethystina (Van der Voo) (Amethystzwam)
L. laccata* (Fopzwam)
Lactarius quietus* (Kaneelmelkzwam)
L. subdulcis* (Bitterzoete melkzwam)
Lentinus tigrinus* (Tijger taaiplaat)
Lepiota acutesquamosa* (Egelparasolzwam)
L. cristata* (Stinkparasolzwam)
L. fulvella* (Oranjebruine parasolzwam)
L. rhacodes (Van der Voo)* (Knolparasolzwam)
Lepista nuda* (Paarse schijnridderzwam)
L. personata (Van der Voo) (Paarssteel schijnridderzwam)
Lyophyllum decastes (aggregatum)* (Bruine bundelridderzwam)
L. carbonarium* (Rondsporig pekzwammetje)
Macrocyttidia cucumis* (Levertraanzwam)
Marasmiellus vaillantii (languidus)* (Halmruitertje)
Marasmius graminum* (Oranje grastaailing)
M. lupuletorum (torquescens)* (Behaarde roodsteeltaailing)
M. oreades* (Weide kringzwam)
M. recubans* (Tengere beuketaailing)
M. rotula* (Wieltje)

Melanoleuca melanoleuca (Van der Voo DLN) (Zwartwitte veldridderzwam)
Mycena acicula* (Oranje dwergmycena)
M. alcalina* (Alcali mycena)
M. avenacea (olivaceomarginata)* (Bruinsnede mycena)
M. candida* (Smeerwortel mycena)
M. filipes (vitis) (Fr.) Quel.) (Papilmycena)
M. flavaalba* (Bleekgele mycena)
M. galericulata (Van der Voo)* (Helm mycena)
M. galopus* (Melksteelmycena)
M. haematopus* (Grote bloedsteelmycena)
M. inclinata* (Fraaisteelmycena)
M. iodiolum (filipes ss Lange-Maas G.)
M. leptoccephala* (Stinkmycena)
M. oortiana (Van der Voo)* (Bundelmycena)
M. polygramma* (Streepsteelmycena)
M. speirea* (Kleine breedplaatmycena)
M. stylobates* (Schijfsteelmycena)
M. tenerrima* (Suikermycena)
M. vitrea (sepia J. Lange) (Jodoform mycena, voorl. naam!)
Omphalina (Gerronema) fibula (Van der Voo)* (Oranjegeel trechtertje)
O. (Myxomphalia) maura* (Slijtplaat)
O. (Gerronema) zwartzii* (Paarsharttrechtertje)
Oudemansiella mucida (Van der Voo)* (Porceleinzwam)
O. radicata (Van der Voo)* (Beukwortelzwam)
Panaeolina foenicisii* (Gazonvlekplaat)
Panellus serotinus (Van der Voo) (Groene schelpzwam)
P. stipticus (Van der Voo) (Scherpe schelpzwam)
Paxillus involutus* (Kruulzoom)
Pholiota alnicola* (Eizebundelzwam)
P. destruens (Van der Voo) (Wollige bundelzwam)
P. graminis (lutaria)* (Grasbundelzwam)
P. gummosa* (Bleekgele bundelzwam)
P. squarrosa (Van der Voo)* (Schubbig bundelzwam)
Pleurotus dryinus* (Schubbig oesterzwam)
P. ostreatus (Van der Voo)* (Oesterzwam)
Pluteus cervinus* (Hertezwam)
P. chrysophaeus (phlebophorus)* (Geaderde hertezwam)
P. luctuosus*
P. nanus* (Dwerghertezwam)
P. salicinus (M.J.H. Kortselius in Rh.)* (Gruwgroene hertezwam)
P. umbrosus* (Pronkhertezwam)
P. villosus*
Polyporus forquignoni (flocipes, lentus) (M.J.H. Kortselius in Rh.) (Franje poriezwam)
P. picipes (Van der Voo DLN)* (Peksteel)
P. squamosus (Van der Voo)* (Zadelzwam)
P. varius (Van der Voo)* (Waaierbuisjeszwam)
Psathyrella candolleana* (Bleke franjehoed)
P. casca
P. hydrophylla (Witsteelfranjehoed)
P. leucotropha
P. marcescibilis
P. microrrhiza
P. prona (Kleine grasfranjehoed)
P. pseudogracilis
P. spintrigera
P. tephrophylla (Konische franjehoed)
P. velutina (Van der Voo)* (Tranende franjehoed)
Entoloma aprilis* (Slanke voorjaarssatijnzwam)
E. infula*
E. rhodopolius* (Gruwe satijnzwam)
E. sericeus* (Bruine satijnzwam)
Russula pseudointegra (Van der Voo) (Kleibosrussula)
Schizophyllum commune (Van der Voo) (Waaiertje)
Stropharia aeruginosa* (Kopergroenzwam)
Tubaria conspersa* (Zemelig donsvoetje)
T. dispersa (autochtona)* (Meidoorn donsvoetje)
T. pellucida ss. Romagn.* (Gewoon donsvoetje)

Ascomycetes

Bulgaria inquinans (Van der Voo) (Zwarte knoopzwam)
*Coryne cylichnium** (Platte paarse knoopzwam)
*C. sarcoides** (Paarse knoopzwam)
*Daldinia concentrica** (Kogel houtschoolzwam)
Disciotus venosa (Van der Voo) (Grote aderbekerszwam)
*Helotium fructigenum** (Eikeldopzwam)
Helvella crispa (Van der Voo) (Witte kluijeszwam)
Morchella esculenta (Van der Voo) (Gewone morielje)
Nectria cinnabarina (Van der Voo)* (Meniezswammetje)
*Peziza cerea** (Wasgele muurzwam)
*P. repanda** (Bleekbruine bekerzwam)
*Rutstroemia firma** (Kelkjesbekerzwam)
Scutellinia scutellata (Van der Voo) (Wimperzwammetje)
*Ustulina deusta** (Korst houtschoolzwam)
Xylaria hypoxylon (Van der Voo)* (Geweijszwam)
*X. polymorpha** (Houtknotszwam)

Gasteromycetes

*Calvatia excipuliforme** (Plooivoetstuijszwam)
*Crucibulum laeve** (Geel nestzwammetje)
Cyathus striatus (Van der Voo) (Gestreept nestzwammetje)
*Scleroderma bovista**
*S. verrucosum** (Wortelende aardappelbovist)

Heterobasidiomycetes

Auricularia auricula-judae (Van der Voo)* (Judasoor)
*Calocera cornea** (Gele hoorntje)
*Dacrymyces deliquescens** (Oranje druppelzwam)
*Exidia albida** (Stijfselzwam)
Farysia olivacea (een brand op Cyperaceën) (verzameld door Van Ooststroom & Reichgelt, in Rijksherbarium)

Homobasidiomycetes

Aphyllaphorales

Bjerkandera adusta (Van der Voo)* (Grijze buisjeszwam)
B. fumosa (Van der Voo)* (Rookzwam)
Clavulina cinerea (Van der Voo) (Asgrauwe koraalzwam)
C. cristata (Van der Voo)* (Witte koraalzwam)
*C. rugosa** (Rimpelige koraalzwam)
Coriolus hirsutus (Van der Voo) (Ruig elfenbankje)
C. versicolor (Van der Voo)* (Elfenbankje)
Daedalia quercina (Van der Voo DLN) (Doolhofzwam)
Fistulina hepatica (Van der Voo) (Biefstukzwam)
*Ganoderma adspersum** (Dikrand tonderzwam)
G. applanatum (Van der Voo)* (Platte tonderzwam)
*Inonotus dryadeus** (Boommimfzwam)
Laetiporus sulphureus (Van der Voo DLN)* (Zwavelzwam)
*Macrotyphula fistulosa** (Pijpknotszwam)
Meripilus giganteus (Van der Voo DLN)* (Reuzenzwam)
*Merulius tremellosus** (Spekzwoerdzwam)
Phellinus ferruginosus (Van der Voo) (IJzerroestzwam)
Phlebia radiata (Van der Voo)* (Oranje aderzwam)
Schizopora paradoxa (Van der Voo) (Scheeftand)
Stereum hirsutum (Van der Voo)* (Gele korstzwam)
S. (Chondrostereum) purpureum (Van der Voo)* (Paarse korstzwam)
Trametes gibbosa (Van der Voo)* (Witte bultzwam)
T. suaveolens (Van der Voo) (Anijs kurkzwam)
*Typhula erythropus** (Roodsteelknotsje)
T. phacorrhiza (Van der Voo)* (Linzenknotsje)

* = P. B. Jansen & C. M. den Held-Jager

Van der Voo = E. E. van der Voo in het Rijksherbarium te Leiden

Van der Voo DLN = vermeld in Van der Voo 1969 (De Levende Natuur 72: 225-234).

Buxbaumia-kapsels terug van weggeweest

Over het mossengeslacht *Buxbaumia* schreven we in het juli/augustus-nummer, dat sinds 1968 in ons land vergeefs wordt uitgekeken naar kapsels van *Buxbaumia aphylla*. Dadelijk na verschijning van het nummer deelde de heer A. Koster te Veenendaal ons tot onze vreugde mede, dat hij op 29 april 1981 kapsels had gevonden bij een onderzoek dat hij verricht naar vegetaties langs spoorwegen.

Aan de zuidkant van de spoorbaan tussen Ede en Wolfheze groeiden de planten op humeuze grond in een open struikheidevegetatie met verspreide begroeiing van Ruwe berk, Zomereik, Amerikaanse eik en Amerikaanse vogelkers, vergezeld van de bladmossen *Pohlia nutans*, *Brachythecium rutabulum*, *Campylopus fragilis*, *Dicranum scoparium*, *Plagiothecium denticulatum*, *Pseudoscleropodium purum*, *Pleurozium schreberi* en *Eurhynchium praelongum* en de levermossen *Lophocolea heterophylla* en *Cephaloziella divari-*

cata. Een in goede staat verkerend *Buxbaumia*-kapsel en overblijfselen van twee andere zijn gezonden naar het Rijksherbarium te Leiden, waar Dr. A. Touw de determinatie heeft bevestigd.

We kunnen ons afvragen of het mos zich in ons land heeft kunnen handhaven door middel van het protonema (zie Natura blz. 254) dat jarenlang stand kan houden ook zonder kapsels voort te brengen, dan wel of er sprake is van een nieuwe vestiging. De relatief vochtige jaren die achter ons liggen zouden iets met de herontdekking te maken kunnen hebben. Hopelijk komen er bij verder zoeken meer vindplaatsen voor de dag.

W. D. Margadant en W. Vergouw.

LITERATUUR:

Ongepubliceerd doctoraalverslag over spoorwegvegetaties door A. Koster, 1982, Vakgroep vegetatiekunde, plantenoecologie en onkruidkunde, Transitorium, Dreijen 11, Wageningen.